

Академія наук вищої школи України

Інформаційний ВІСНИК

**№4 (50)
серпень-жовтень**

КИЇВ-2006

Академія наук вищої школи України

Інформаційний Вісник

№ 4(50)

серпень-жовтень

В номері:

- Привітання Президента України В.А.Ющенка з Днем знань
- Привітання Президії АН ВШ України з Днем працівника освіти
- Чи є національна ідея є нині складовою життя в Україні?
Редакційна стаття
- Нові публікації акад. І.Т.Горбачука, В.П.Пастухова та О.О.Лазуренко
- С.К.Рудик Від Дніпра до Волги
- Положення про Нагороди Св.Володимира, Яр.Мудрого та галузеві нагороди, наукові школи
- Про результати конференції "ВНЗ-сесу" та інші інформаційні матеріали
- Оголошення про вибори академіків, конкурс на кращі книги та ін.

Київ – 2006

*Друкується за ухвалою Президії АН ВШ України від 23 червня 2006 р.
(протокол № 6)*

Редакційна колегія: Литвин В.П., д.в.н., проф. (голова); Александров Є.Є. д.т.н., проф.; Андрейцев В.І., д.ю.н., проф.; Баранник Д.Х., д.філол.н., проф.; Бардачов Ю.М., д.т.н., проф.; Говоров П.П., д.т.н., проф.; Горбатюк Д.Л., д.м.н., проф.; Горбачук І.Т., д.ф.-м.н., проф.; Грицаєнко З.М., д.с.-г.н., проф.; Дубина М.І., д.філол.н., проф.; Жеребко В.М., д.б.н., проф.; Зверяков М.І., д.с.н., проф.; Зіменковський Б.С., д.фарм.н., проф.; Зозуля І.С., д.м.н., проф.; Зінь Е.А., д.с.н., проф.; Євтушенко С.К., д.м.н., проф.; Ільницький І.Г., д.м.н., проф.; Клапчук С.М., д.і.н., проф.; Кравців Р.Й., д.в.н., проф.; Кузнєцов Ю.М., д.т.н., проф.; Мартиненко М.А., д.ф.-м.н., проф.; Михайленко В.Є., д.т.н., проф.; Мірошніченко С.І., д.т.н., проф.; Ніколайчук В.І., д.б.н., проф.; Пастухов В.П., д.ю.н., проф.; Поляков М.В., д.ф.-м.н., проф.; Попов М.В., д.філос.н., проф.; Процюк Р.Г., д.м.н., проф.; Різун В.В., д.філол.н., проф.; Романовський Г.Ф., д.т.н., проф.; Рудик С.К., д.в.н., проф.; Стецюк В.В., д.г.н., проф.; Табачников С.І., д.м.н., проф.; Товажнянський Л.Л., д.т.н., проф.; Тугай А.М., д.т.н., проф.; Хомич В.Т., д.б.н., проф.; Цудзевич Б.О., д.б.н., проф.; Шакун В.І., д.ю.н., проф.; Шут М.І., д.ф.-м.н., проф.; Дейнега І.І. к.і.н. (відповідальний секретар).

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №66664

від 31.10.2002 р.

© АН ВШ України, 2006

**Академія наук вищої школи
України**

Голова редколегії – акад. Литвин В.П

Редактор – к.і.н Дейнега І.І.
Коректор – Рубан О.В.
Набір та верстка – Білека О.А.

Видання зареєстроване в Державному
комітеті інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України
свідчення серія КВ №6664 від
31.10.2002 р.

Видається українською мовою

Загальний тираж – 450 прим.

Адреса редакції
01033, м. Київ-33
вул. Тарасівська, 9-а
офіс 21, п'ятий поверх
т/факс: 227-97-21
e-mail: ashsu@ukr.net

Редакція може не поділяти
точки зору авторів

*Друкується за ухвалою
Президії АН ВШ України
від 15 вересня 2006 р.
(протокол № 7)*

Привітання Президента України В.А. Ющенко з Днем знань.....	5
Привітання Президії АН ВШ України з Днем працівників освіти.....	6
Чи ж національна ідея є нині складовою життя в Україні? Редакційна стаття.....	7
З газет.....	13
А.Чирва. Наука: в чому ми справді сильні?.....	13
А.Погрібний. То якої України прагнуть українці світу?.....	15
В.Комов. Коріння нашого болю.....	19
Г.Щокін. "Ми сповідуємо принципи національної демократії.....	22
Нові публікації.....	25
І. Горбачук. Михайло Петрович Драгоманов.....	25
В. Пастухов. Геніальний поет, учений, громадський діяч, трудівник і оборонець.....	29
О. Лазуренко. Культура мови та мовлення як психолого-педагогічна проблема.....	41
З канікулярних мандрівок.....	47
С.К.Рудик. Від Дніпра до Волги.....	47
В Президії АН ВШ України.....	51
Положення про Нагороди наукові школи.....	51
Хроніка.....	61
Наші ювіляри.....	69
Оголошення.....	70
Оголошення про вибори академіків, конкурс на кращі книги та ін.....	70
Некролог.....	80

МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ ДРАГОМАНОВ

(1841 – 1895)

(до 165-річчя від дня народження)

Іван Горбачук, академік

Минає 165 років від дня народження видатного українського мислителя і громадського діяча, педагога, публіциста, історика, філософа, соціолога, економіста, етнографа і літературознавця М.П.Драгоманова. Народився він 30 вересня 1841 р. у м. Гадячі на Полтавщині в родині нащадка козацької старшини, дрібнопомісного дворянина-правознавця П.Я.Драгоманова. Батьки на той час були високоосвіченими, інтелігентними людьми, мали досить багату бібліотеку. Рід Драгоманових славився прогресивними поглядами і гуманістичними моральними традиціями. Батько М.Драгоманова був шанованим на Полтавщині захисником скривджених простих людей, а дядько Яким перебував свого часу під слідством за зв'язки з декабристами.

В 1849 – 1853 рр. М.Драгоманов навчався в Гадяцькому повітовому училищі, а після його закінчення продовжив навчання в Полтавській чоловічій гімназії. В навчанні був настирливим, цілеспрямованим, незалежним у поглядах, багато читав, був зацікавленим історією. Його сестра Ольга (майбутня відома українська письменниця Олена Пчілка, мати Лесі Українки) писала, що “книжок... Михайло перечитав ще в гімназії таку силу і таких авторів, що багато учнів середніх шкіл пізніших часів... здивувались би, почувши, що між тими авторами були й такі ... як Шлоссер, Маковей, Прескот, Гізо”.

Вже в Полтавській гімназії М.Драгоманов проявив людську і громадянську гідність, ставши на захист неправдиво звинуваченого викладачем свого колеги-гімназиста. В результаті наразився на загрозу звільнення з навчального

закладу. І лише вплив батьків та клопотання Попечителя Київського учбового округу М.Пирогова дозволили йому скласти іспити за курс гімназії і вступити в 1859 р. на історико-філософський факультет Київського університету Св. Володимира.

Одержавши в університеті унікальні можливості для удосконалення освіти, М.Драгоманов не гаяв часу, навчався з повною віддачею своїх сил і розумових здібностей. Разом з тим, він поринає у суспільні і політичні процеси, які постійно вирували в неспокійному студентському середовищі.

У травневі дні 1861 р., коли перевозили труну з тілом Тараса Шевченка від Петербурга до Канева, в Києві та Подолі на поховальному мітингу від студентів виступив М.Драгоманов. У полум'яній промові пророчими виявились його слова: "Кожний, хто йде служити народу, тим самим надіває на себе терновий вінець". Разом з Тадесом Рильським, Павлом Чубинським, та іншими свідомими українськими громадськими діячами М.Драгоманов ніс труну Великого Кобзаря до пароплава "Кременчук", що стояв на пристані Києва.

В 1863 р. Михайло Драгоманов закінчив навчання в університеті і вже як сформований професійний історик і громадський діяч розпочинає свою трудову діяльність спочатку як приват-доцент кафедри всесвітньої історії Київського університету, а з 1870 р., після захисту магістерської дисертації на тему: "Питання про історичне значення Римської імперії і К.К.Тацит", працює на посаді доцента цього вузу. З самого початку праці в університеті він стає членом громадського об'єднання "Громада", завданням якого було пробудження свідомості національної інтелігенції до пізнання національної літератури, історії, права, культури, народного побуту. В 60-х рр. розпочинається його активна публіцистична діяльність. В статтях крім історичних, філологічних, соціологічних, економічних, етнографічних питань Михайло Драгоманов ставить акценти на політичному підґрунті проблем.

У 1872 р. Київський університет Св. Володимира відряджає молодого вченого Михайла Драгоманова за кордон. Він

відвідує Берлін, Прагу, Відень, Флоренцію, Гейдельберг, Львів і замість запланованих двох років перебуває там майже три. Ці роки були надзвичайно плідними для Михайла Драгоманова у контексті формування власних поглядів і переконань та порівняння їх із західноєвропейським досвідом. Він працює в архівах зазначених міст, слухає курси лекцій провідних європейських учених, бере активну участь в тогочасних політичних подіях Європи. Виступає в пресі, пише статті на соціальні, освітні і політичні теми.

За статтю “Педагогическое значение малорусского языка” цар Олександр II власноручно звільнив М.Драгоманова з посади доцента Київського університету і заборонив працювати в Україні, прирікши його, таким чином, на вічне вигнання. Молодий вчений емігрував в 1875 р. за кордон: спочатку до Львова, Праги, а потім до Швейцарії, де створив осередок української політичної еміграції, який став центром української думки 80-х – 90-х рр. Доля склалася так, що М.Драгоманов був змушений душею і серцем бути в Україні, а головою – в Європі. В Женеві в 1876 р. М.Драгоманов заснував вільну українську друкарню і почав видавати збірник “Громада”, а пізніше і журнал “Громада”, де друкував заборонені в Росії твори Тараса Шевченка, Панаса Мирного, О.Герцена, лист В.Белінського до М.Гоголя, сприяв публікації творів і статей народницької еміграції.

У науковій і науково-популярній творчості М.Драгоманова значне місце належало історії України, національному питанню, мові й освіті українських дітей у безпосередньому зв'язку відносин з Польщею та Росією. Він прагнув визначити місце України в сім'ї Європейських держав, причини її тяжкого національного становища, прагнув знайти шляхи виходу з нього. В ґрунтовній, науково-виваженій статті “Пропаций час. Українці під Московським царством (1654-1876)”, написаній наприкінці 70-х – початку 80-х років в еміграції, М.Драгоманов розглядає перебування України у складі Російської імперії як “пропаций час”, що не дав ніякого прогресу в національному плані. Він підсумовує: “за ті часи, як Україна пристала до

Московського царства, з його самовільним царем, з кріпацтвом, жившого без науки, - то царська самоволя заїла вольності українські”.

В другій половині 80-х рр. М. Драгоманова запрошують до співпраці в українських демократичних журналах Галичини “Друг”, “Світ”, “Народ”, де він друкує літературно-критичні і наукові статті. Він також співпрацює з українською та російською ліберальною пресою, друкується в англійських, німецьких, французьких, італійських, болгарських та інших виданнях.

Всеєвропейську славу М. Драгоманов здобув своїми доповідями на захист переслідуваної царизмом української мови і літератури в 1878 р. на Першому міжнародному літературному конгресі в Парижі, де зачитав французькою мовою і розповсюдив серед делегатів доповідь “Українська література, проscribeвана російським урядом”. На фактичному матеріалі автор доводив, що український народ переслідується царським деспотичним урядом, а українська мова, культура і література в Росії заборонені. Цей виступ був сміливим патріотичним вчинком. На міжнародному рівні прозвучав голос українця на захист поневоленого народу, на захист його рідної мови й літератури, голос проти русифікації і денационалізації українців.

У 1889 р. М. Драгоманова запрошують болгарські вчені на кафедру загальної історії історико-філологічного факультету Софійського університету. В Софії він прожив останні роки свого життя, працюючи професором університету, де, як писав болгарський вчений П. Атанасов, навчав і “виховував болгарську молодь в дусі свободи і непримиримості до будь-якої тиранії” і “виростив цілу плеяду вчених, викладачів, учителів, своїх послідовників”.

В середині 90-х рр. XIX ст. у Російській імперії в черговий раз посилюється тотальний наступ на волелюбний настрій українського народу. “Пригнічений стан духу значною мірою збільшується від усвідомлення печального стану справ в Україні”, – писала Леся Українка, яка часто навідувала в останні роки свого дядька і вчителя.

Несподівана смерть від розриву аорти 20 червня 1895 р. обірвала життя видатного українця, політичного і громадського діяча, вченого, педагога Михайла Петровича Драгоманова. Похований він на міському кладовищі у Софії. В 2005 р. делегація педагогів і студентів Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова відвідала Софійський університет та вклонилася пам'яті М.Драгоманова біля пам'ятника на місці його поховання.

ГЕНІАЛЬНИЙ ПОЕТ, УЧЕНИЙ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ТРУДІВНИК І ОБОРОНЕЦЬ... (До 150-річчя від дня народження І. Франка)

Володимир Пастухов, академік

“Франко – це ж і є та сила, яка вміщує в найменшій іскрі нашої національної свідомості програму космосу – код не знищеної любові до праці, до правди, до свободи”.

(Дмитро Павличко)

Іван Якович Франко – головний із сучасних представників малоросійської літератури, белетрист, поет, вчений, публіцист і керівник демократичної партії малоросів Австрії, - писав про нього академік Кримський в 1902 р.

Народився він у галицькому селі Нагусвичі Львівської області (тепер с. Івана Франка) в родині коваля. Після закінчення Дрогобицької гімназії з 1875 року навчався у Львівському, а потім Чернівецькому університетах (до 1891 року). 1893-го у Відні захистив докторську дисертацію.